

Νομολογία Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Πρόσβαση στο Διαδίκτυο και ελευθερία πληροφόρησης και διάδοσης πληροφοριών και ιδεών

*Το παρόν αποτελεί μετάφραση του [ενημερωτικού φυλλαδίου](#) του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων από την ομάδα της Homo Digitalis.

«Το Διαδίκτυο έχει γίνει ένα από τα κύρια μέσα με τα οποία τα άτομα ασκούν το δικαίωμα να δέχονται και να μοιράζονται πληροφορίες και ιδέες, παρέχοντας απαραίτητα εργαλεία για συμμετοχή σε δραστηριότητες και συζητήσεις σχετικά με πολιτικά θέματα και θέματα γενικού ενδιαφέροντος [...] Επίσης, σχετικά με τη σημασία των διαδικτυακών ιστότοπων για την άσκηση της ελευθερίας έκφρασης, λαμβάνοντας υπόψη την προσβασιμότητά του και τη δυνατότητά του να αποθηκεύει και να επικοινωνεί μεγάλο όγκο πληροφοριών, το Διαδίκτυο παίζει ένα σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της πρόσβασης του κοινού σε ειδήσεις, καθώς και στη διευκόλυνση της διάδοσης πληροφοριών εν γένει.

Η δραστηριότητα έκφρασης που παράγεται από τους χρήστες στο Διαδίκτυο δημιουργεί μία πλατφόρμα χωρίς προηγούμενο για την άσκηση της ελευθερίας της έκφρασης.» (Cengiz και άλλοι κατά Τουρκίας, απόφαση της 1^{ης} Δεκεμβρίου 2015, παράγραφοι 49 και 52)

Άρθρο 10 (ελευθερία έκφρασης) της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων:

“1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης. Αυτό το δικαίωμα περιλαμβάνει την ελευθερία της γνώμης, καθώς και της λήψης και μετάδοσης πληροφοριών και ιδεών χωρίς παρέμβαση από δημόσια αρχή και ασχέτως συνόρων. Αυτό το Άρθρο δεν απαγορεύει στα Κράτη να επιβάλλουν διαδικασίες αδειοδότησης για τις επιχειρήσεις μετάδοσης εκπομπών, την τηλεόραση ή τον κινηματογράφο.

2. Η ενάσκηση αυτών των ελευθεριών, καθώς συνεπάγεται καθήκοντα και ευθύνες, μπορεί να υπόκειται σε διατυπώσεις, όρους και περιορισμούς ή κυρώσεις εφόσον αυτές περιγράφονται στον νόμο και είναι αναγκαίες σε μια δημοκρατική κοινωνία για λόγους εθνικής ασφάλειας, εδαφικής ακεραιότητας ή δημόσιας ασφάλειας, για την αποτροπή εκτροπής ή του εγκλήματος, για την προστασία της υγείας και των ηθών, για την προστασία της υπόληψης ή των δικαιωμάτων των άλλων, για την αποτροπή της κοινοποίησης πληροφοριών που συλλέχθηκαν με εμπιστευτικότητα, ή για την προστασία του κύρους και της αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας.”

Μέτρα που απαγορεύουν την πρόσβαση στο Διαδίκτυο

Ahmet Yildirim κατά Τουρκίας

18 Δεκεμβρίου 2012 (απόφαση)

Αυτή η υπόθεση αφορούσε σε μία δικαστική απόφαση, η οποία απαγόρευε την πρόσβαση στην υπηρεσία *Google Sites*, στην οποία φιλοξενούνταν ένα διαδικτυακός ιστότοπος, κατά του ιδιοκτήτη του οποίου είχε ασκηθεί ποινική δίωξη για προσβολή της μνήμης του Atatürk. Ως αποτέλεσμα της απόφασης, η πρόσβαση σε όλες τις άλλες ιστοσελίδες, οι οποίες φιλοξενούνταν από την υπηρεσία, είχε απαγορευτεί. Ο αιτών κατήγγειλε ότι δεν του ήταν δυνατό να έχει πρόσβαση στη δική του ιστοσελίδα εξαιτίας αυτού του μέτρου που είχε διαταχθεί στα πλαίσια της ποινικής δίωξης, η οποία δεν είχε καμία σχέση με τον ίδιο ή την ιστοσελίδα του. Ισχυρίστηκε ότι το μέτρο παραβίαζε το δικαίωμά του να λαμβάνει και να μεταδίδει πληροφορίες και ιδέες.

Το Δικαστήριο έκρινε ότι υπήρχε παραβίαση του άρθρου 10 (ελευθερία έκφρασης) της ΕΣΔΑ, θεωρώντας ότι τα αποτελέσματα του εν λόγω μέτρου ήταν αυθαίρετα και ο δικαστικός έλεγχος της απαγόρευσης πρόσβασης ήταν ανεπαρκής για να αποτρέψει πιθανή κατάχρηση. Το Δικαστήριο δέχτηκε ότι αυτή δεν ήταν μία καθολική απαγόρευση, αλλά ένας περιορισμός στην πρόσβαση στο Διαδίκτυο. Παρόλαυτα, **τα περιορισμένα αποτελέσματα του περιορισμού δε μείωναν τη σημασία του, καθώς το Διαδίκτυο είχε πλέον γίνει ένα από τα κύρια μέσα άσκησης του δικαιώματος στην ελευθερία της έκφρασης και πληροφόρησης.**

Το Δικαστήριο επανέλαβε ότι ο περιορισμός στην πρόσβαση σε μία πηγή πληροφορίας ήταν σύμφωνος με τη Συνθήκη μόνο εφόσον υπήρχε ένα αυστηρό νομικό πλαίσιο για τη ρύθμιση της έκτασης της απαγόρευσης, το οποίο θα παρείχε εγγύα δικαστικού ελέγχου για την αποτροπή πιθανών καταχρήσεων. Όμως, όταν το ποινικό δικαστήριο αποφάσισε να απαγορεύσει καθολικά την πρόσβαση στα *Google Sites*, είχε απλώς αναφερθεί σε μία γνωμοδότηση από τη Διεύθυνση Τηλεπικοινωνιών (ΤΙΒ), χωρίς να διευκρινίζει εάν θα μπορούσε να είχε ληφθεί ένα λιγότερο επεμβατικό μέτρο, το οποίο θα απαγόρευε την πρόσβαση μόνο στη συγκεκριμένη ιστοσελίδα. Επίσης, δεν υπήρχε καμία ένδειξη ότι το ποινικό δικαστήριο είχε προσπαθήσει να σταθμίσει τα αντικρουόμενα συμφέροντα, εκτιμώντας αν ήταν απαραίτητο να απαγορεύσει καθολικά την πρόσβαση στα *Google Sites*. Σύμφωνα με το Δικαστήριο, αυτή η έλλειψη ήταν αποτέλεσμα της εθνικής νομοθεσίας, η οποία δεν προέβλεπε καμία υποχρέωση των δικαστηρίων να εξετάσουν αν δικαιολογούνταν μία γενική απαγόρευση των *Google Sites*. **Τα δικαστήρια θα έπρεπε να λάβουν υπόψη τους το γεγονός ότι ένα τέτοιο μέτρο θα καθιστούσε μεγάλες ποσότητες πληροφοριών μη προσβάσιμες, επηρεάζοντας άμεσα τα δικαιώματα των χρηστών του Διαδικτύου και έχοντας ένα σημαντικό παράπλευρο αποτέλεσμα.**

Akdeniz κατά Τουρκίας

11 Μαρτίου 2014 (απόφαση σχετικά με το παραδεκτό)

Η υπόθεση αυτή αφορούσε την **απαγόρευση πρόσβασης σε δύο ιστοσελίδες** (“myspace.com” και “last.fm”) γιατί μετέδιδαν μουσική χωρίς να σέβονται τη νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Ως τακτικός χρήστης των εν λόγω ιστοσελίδων, ο αιτών κατήγγειλε για το παράπλευρο αποτέλεσμα του μέτρου που λήφθηκε σύμφωνα με τη νομοθεσία περί καλλιτεχνικής και πνευματικής ιδιοκτησίας.

Το Δικαστήριο απέρριψε την υπόθεση ως **απαράδεκτη λόγω έλλειψης προσωπικού εννόμου συμφέροντος**, κρίνοντας ότι το γεγονός ότι ο αιτών –όπως και οι άλλοι Τούρκοι χρήστες των εν λόγω ιστοσελίδων- είχαν έμμεσα πληγεί από το μέτρο απαγόρευσης πρόσβασης στις δύο ιστοσελίδες μουσικής, δεν αρκούσε για να τον καταστήσει «θύμα» με την έννοια του άρθρου 34 (δικαίωμα προσωπικής προσφυγής) της Συνθήκης. Σημειώνοντας ότι τα δικαιώματα των χρηστών του Διαδικτύου είναι ιδιαίτερης σημασίας, το Δικαστήριο παράλυτα σημείωσε ότι η πρόσβαση στις δύο ιστοσελίδες μετάδοσης μουσικής εν προκειμένω είχαν απαγορευτεί, καθώς λειτουργούσαν αντίθετα με τη νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Ως χρήστης των ιστοσελίδων αυτών, ο αιτών είχε επωφεληθεί από τις υπηρεσίες τους, και του είχε στερηθεί μόνο ένας από όλους τους πιθανούς τρόπους για να ακούσει μουσική. **Το Δικαστήριο επίσης παρατήρησε ότι ο αιτών είχε στη διάθεσή του πολλά μέσα για να έχει πρόσβαση σε ένα εύρος έργων μουσικής, χωρίς να παραβιάζεται η νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας.**

Cengiz και άλλοι κατά Τουρκίας

1 Δεκεμβρίου 2015 (απόφαση)

Η υπόθεση αυτή αφορούσε στην **καθολική απαγόρευση πρόσβασης στο Youtube**, έναν ιστότοπο ο οποίος επέτρεπε σε χρήστες να στέλνουν, να βλέπουν και να μοιράζονται βίντεο. Οι αιτούντες, οι οποίοι ήταν ενεργοί χρήστες του ιστότοπου, κατήγγειλαν παραβίαση της ελευθερίας να λαμβάνουν και να μεταδίδουν πληροφορίες και ιδέες.

Το Δικαστήριο έκρινε ότι **υπήρξε παραβίαση του άρθρου 10 (ελευθερία έκφρασης) της ΕΣΔΑ**. Θεώρησε ότι η επέμβαση που προερχόταν από την εφαρμογή της εν λόγω διάταξης του νόμου δεν πληρούσε την προϋπόθεση της νομιμότητας υπό τη Συνθήκη και ότι οι αιτούντες δεν απολάμβαναν προστασίας σε ικανοποιητικό βαθμό. Το Δικαστήριο σημείωσε ιδίως ότι είχε απαγορευτεί η πρόσβαση στους αιτούντες, οι οποίοι ήταν όλοι τους ακαδημαϊκοί σε διαφορετικά πανεπιστήμια, στο Youtube για μία μεγάλη χρονική περίοδο και ότι, ως ενεργοί χρήστες, και έχοντας υπόψη τους τις περιστάσεις της υπόθεσης, μπορούσαν να ισχυριστούν νόμιμα ότι η διαταγή απαγόρευσης είχε επηρεάσει το δικαίωμά τους να λαμβάνουν και να μεταδίδουν πληροφορίες και ιδέες. **Το Δικαστήριο επίσης παρατήρησε ότι το Youtube ήταν μία μοναδική πλατφόρμα, η οποία επέτρεπε τη μετάδοση πληροφοριών ιδιαίτερου ενδιαφέροντος, ειδικά σε πολιτικά και κοινωνικά θέματα, καθώς και τη διεξαγωγή δημοσιογραφικών δραστηριοτήτων από πολίτες. Το Δικαστήριο επίσης έκρινε ότι δεν υπήρχε πρόβλεψη στο νόμο, η οποία να επιτρέπει στα εθνικά δικαστήρια να διατάξουν μία γενική απαγόρευση πρόσβασης στο Διαδίκτυο, και στην προκειμένη περίπτωση στο Youtube, εξαιτίας ενός μικρού μέρους του περιεχομένου του.**

Εκκρεμούσες προσφυγές

Kharitonov κατά Ρωσίας (αριθμός αίτησης 10795/14)

Η προσφυγή κοινοποιήθηκε στη Ρωσική κυβέρνηση στις 27 Απριλίου 2017

Ο αιτών ισχυρίζεται ότι η απαγόρευση πρόσβασης σε μία ιστοσελίδα τρίτου μέρους, η οποία βρίσκεται στην ίδια διεύθυνση IP με τη δική του, είχε το δυσανάλογο αποτέλεσμα να απαγορεύσει την πρόσβαση στην ιστοσελίδα του.

Το Δικαστήριο ειδοποίησε τη Ρωσική κυβέρνηση για την προσφυγή και έθεσε ερωτήματα στα μέρη σύμφωνα με τα άρθρα 10 (ελευθερία έκφρασης) και 13 (δικαίωμα δικαστικής προσφυγής) της Συνθήκης.

Kablis κατά Ρωσίας (αριθμός αίτησης 59663/17)

Η προσφυγή κοινοποιήθηκε στη Ρωσική κυβέρνηση στις 8 Σεπτεμβρίου 2017

Η υπόθεση αυτή αφορά σε καταγγελία του προσφεύγοντα σχετικά με την απαγόρευση πρόσβασης στο λογαριασμό του *Vkontakte* και σε τρία άρθρα στο blog του.

Το Δικαστήριο κοινοποίησε την αίτηση στη Ρωσική κυβέρνηση και έθεσε ερωτήματα στα μέρη σύμφωνα με το άρθρο 10 (ελευθερία της έκφρασης) της Συνθήκης.

Περιορισμοί στην πρόσβαση φυλακισμένων σε συγκεκριμένους διαδικτυακούς ιστότοπους

- **Διαδικτυακοί ιστότοποι που περιλαμβάνουν νομικές πληροφορίες**

Kalda κατά Εσθονίας

19 Ιανουαρίου 2016 (απόφαση)

Η υπόθεση αυτή αφορούσε μία καταγγελία φυλακισμένου σχετικά με την άρνηση των αρχών να του παρέχουν πρόσβαση σε τρεις διαδικτυακούς ιστότοπους, οι οποίοι περιείχαν νομικές πληροφορίες, και τους οποίους διαχειρίζονταν το Κράτος και το Συμβούλιο της Ευρώπης. Ο αιτών κατήγγειλε ότι η απαγόρευση υπό τη νομοθεσία της Εσθονίας της πρόσβασης σε αυτούς τους συγκεκριμένους ιστότοπους παραβίαζε το δικαίωμά του να λαμβάνει πληροφορίες μέσω του Διαδικτύου και τον απέτρεπε από το να προβεί σε νομική αναζήτηση για δικαστική διαδικασία στην οποία εμπλεκόταν.

Το Δικαστήριο έκρινε ότι **υπήρξε παραβίαση του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ** (ελευθερία της έκφρασης). Έκρινε ότι η άρνηση παροχής πρόσβασης σε διαδικτυακούς ιστότοπους, οι οποίοι περιείχαν νομικές πληροφορίες, παραβίαζε το δικαίωμά του λάβει πληροφορίες. **Το Δικαστήριο σημείωσε ότι τα Κράτη Μέλη δεν υποχρεούνται να παρέχουν πρόσβαση στο Διαδίκτυο στους φυλακισμένους. Όμως, έκρινε ότι αν ένα κράτος επιθυμούσε να παρέχει πρόσβαση στους φυλακισμένους, όπως**

στην περίπτωση της Εσθονίας, θα έπρεπε να τεκμηριώσει την απαγόρευση πρόσβασης σε συγκεκριμένους ιστότοπους.

Υπό τις περιστάσεις της υπόθεσης του αιτούντα, οι λόγοι για την άρνηση πρόσβασης στους εν λόγω διαδικτυακούς ιστότοπους, δηλαδή η ασφάλεια και το χρηματικό κόστος, δεν ήταν αρκετά για να δικαιολογήσουν την επέμβαση στο δικαίωμά του να λάβει πληροφορίες. Μάλιστα, οι αρχές είχαν ήδη πάρει μέτρα ασφαλείας για τη χρήση του Διαδικτύου από τους φυλακισμένους μέσω υπολογιστών, οι οποίοι είχαν ρυθμιστεί ειδικά για αυτό το σκοπό, και υπό την επίβλεψη των αρχών. Επίσης, οι αρχές είχαν αναλάβει τα σχετικά έξοδα. Πράγματι, τα εθνικά δικαστήρια δεν είχαν προβεί σε λεπτομερή ανάλυση σχετικά με τους πιθανούς κινδύνους ασφαλείας που θα μπορούσαν να προκύψουν από την πρόσβαση στους τρεις αυτούς διαδικτυακούς ιστότοπους, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι διαχειριστές τους ήταν ένας διεθνής οργανισμός και το ίδιο το Κράτος.

● **Διαδικτυακοί ιστότοποι που περιλαμβάνουν εκπαιδευτικές πληροφορίες Jankovskis κατά Λιθουανίας**

17 Ιανουαρίου 2017 (Απόφαση)

Η υπόθεση αφορούσε σε καταγγελία ενός φυλακισμένου σχετικά με την άρνηση πρόσβασής του σε μία ιστοσελίδα, την οποία διαχειριζόταν το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών. Η απαγόρευση αυτή τον απέτρεπε από το να λάβει πληροφορίες σχετικές με εκπαίδευση. Είχε γράψει στο Υπουργείο αυτό ζητώντας πληροφορίες για την πιθανότητα εγγραφής του στο πανεπιστήμιο, ώστε να λάβει πτυχίο νομικής. Το Υπουργείο του είχε απαντήσει, ενημερώντοντάς τον ότι πληροφορίες σχετικά με εκπαιδευτικά προγράμματα ήταν διαθέσιμες στην ιστοσελίδα του. Παρόλαυτα, οι αρχές του καταστήματος κράτησης και στη συνέχεια τα διοικητικά δικαστήρια αρνήθηκαν να παρέχουν στον αιτούντα πρόσβαση στο συγκεκριμένο διαδικτυακό ιστότοπο, αναφερόμενοι ιδίως στη νομική απαγόρευση πρόσβασης των φυλακισμένων στο Διαδίκτυο (ή την απαγόρευση στις επικοινωνίες μέσω τηλεφώνων και ραδιοφώνου και συνεπώς μέσω του Διαδικτύου), καθώς και θέματα ασφαλείας.

Το Δικαστήριο δεν πείστηκε ότι είχαν προβληθεί επαρκείς λόγοι από τις Λιθουανικές αρχές για την αιτιολόγηση της επέμβασης στο δικαίωμα του προσφεύγοντα να λάβει πληροφορίες, η οποία, στη συγκεκριμένη υπόθεση, δε θα μπορούσαν να θεωρηθεί αναγκαία σε μία δημοκρατική κοινωνία. Συνεπώς, έκρινε ότι **υπήρξε παραβίαση του άρθρου 10 (ελευθερία έκφρασης) της ΕΣΔΑ**. Το Δικαστήριο σημείωσε ότι το άρθρο 10 δε θα μπορούσε να ερμηνευθεί ότι έθετε μία γενική υποχρέωση παροχής πρόσβασης στο Διαδίκτυο ή σε συγκεκριμένους διαδικτυακούς ιστότοπους για τους φυλακισμένους. Όμως, εφόσον η λιθουανική νομοθεσία επέτρεπε την πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με την εκπαίδευση, η απαγόρευση πρόσβασης στη συγκεκριμένη ιστοσελίδα αποτελούσε επέμβαση στο δικαίωμα του προσφεύγοντα να λάβει πληροφορίες. Η επέμβαση αυτή προβλεπόταν από το νόμο και επεδίωκε το νόμιμο σκοπό της προστασίας των δικαιωμάτων τρίτων και της αποτροπής αναταραχών και εγκληματικών πράξεων. Παρόλαυτα, η ιστοσελίδα στην οποία ο προσφεύγων ήθελε να έχει πρόσβαση περιείχε πληροφορίες σχετικά με εκπαιδευτικά προγράμματα στη Λιθουανία και δεν ήταν παράλογο να θεωρηθεί ότι αυτές οι πληροφορίες σχετίζονταν άμεσα με το ενδιαφέρον του προσφεύγοντα να λάβει εκπαίδευση, το οποίο με τη σειρά του σχετιζόταν με την αποκατάστασή του και την επανένταξή του στην κοινωνία.

Το Δικαστήριο επίσης παρατήρησε ότι το Διαδίκτυο έπαιζε ένα σημαντικό ρόλο στην καθημερινότητα των ανθρώπων, ιδίως καθώς συγκεκριμένες πληροφορίες ήταν διαθέσιμες αποκλειστικά στο Διαδίκτυο. **Οι λιθουανικές αρχές όμως δεν είχαν λάβει υπόψη τους την πιθανότητα να παραχωρήσουν στον αιτούντα περιορισμένη ή ελεγχόμενη πρόσβαση στη συγκεκριμένη ιστοσελίδα, την οποία διαχειριζόταν ένας κρατικός φορέας. Το τελευταίο διασφάλιζε ότι δύσκολα θα μπορούσε να προκύψει κάποιος κίνδυνος.**